

10. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. — К.: Ін Юре, 2000. — С. 10—11.

11. Вильдхарбер Люциус. Мы широко открываем двери // Российская юстиция. — 1999. — № 1. — С. 7.

12. Правило про використання внутрішніх засобів правового захисту як основа субсидіарного характеру контрольного механізму Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. // <http://www.khpg.org/index.php?id/=1040151420>.

13. *Cohen-Jonathan G., Flauss J.-F.* La reforme du systeme de controle contentieux de la Convention europeenne des droits de l'Homme. — Bruxelles: Bruylant, 2005 — 272 p. — P. 117—119.

14. *Lambert P.* La Cour europeenne des droits de l'homme: annee 2003 // Journal des tribunaux. Droit europeen — 2004 — № 106 — P. 43—46.

15. *Cohen-Jonathan G.* La Convention europeenne des droits de l'homme. — Paris: Economica, Presses universitaires d'Aix Marseille, Aix-en-Provence, 1998. — P. 255.

16. *Mahoney P.* Speculating on the future of the reformed European Court of Human Rights // Human Rights law journal — 1999 — Vol. 20 — № 1—3 — P. 1—4.

17. *Clements L.* Striking the rights balance : the new rules of procedure for the European Court of Human Rights // European human rights law review — 1999 — № 3 — P. 266—272. — p. 271.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2008.

Я. П. Скибенко, аспірант,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ В УКРАЇНІ — ПРИМХА ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?

Автор статті досліджує та аналізує актуальність створення єдиної бази даних — Бюро кредитних історій, вивчає особливості діяльності інформаційних посередників у сфері кредитних правовідносин. Проводить аналіз взаємозв'язку між результатами роботи Єдиного бюро кредитних історій з його адміністративним та функціональним підприємствами.

Ключові слова: бюро кредитних історій, асиметричність інформації, фінансова та ділова репутація, кредитна історія позичальника, ліцензування діяльності бюро кредитних історій, кредитні ризики.

В останні роки чимало уваги приділяється вивченню питання формування єдиної бази даних, яка міститиме інформацію про

ділову та фінансову репутацію позичальників. Актуальність створення єдиної бази даних, так званого бюро кредитних історій, на сучасному етапі зумовлена швидкими темпами зростання споживчого кредитування, розвитком ринку іпотечного кредитування, поживанням інтересу до кредитних продуктів, що надаються банками та фінансовими установами не лише фізичним, а й юридичним особам.

Тематиці створення та функціонування бюро кредитних історій в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних експертів та науковців, таких як В. Новіков, О. Кальченко, Ю. Сколотяний, А. Шпірко, А. Паламарчук, А. Кияк, Н. Пасічник та багато інших. Серед закордонних науковців, які досліджували діяльність інформаційних посередників на ринку фінансових послуг, можна назвати Ріка Гьорлі, Джима Азіза, Джона Хедлова, Томаша Вітужинського та ін.

У багатьох країнах є інформаційні посередники, які надають інформацію про надійність і сумлінність або, навпаки, несумлінність позичальників, їхню ділову та фінансову репутацію, що допомагає не лише прорахувати кредитні ризики, а й розв'язати проблему асиметричності інформації, доступної для кредиторів.

Асиметричність інформації — це недостатність відомостей про партнера, доступних під час укладання цивільно-правової угоди, що призводить до неефективного розподілу кредитних ресурсів. Так, кредитор зазвичай не в змозі оцінити майбутні прибутки та ризики, пов'язані з інвестиційними проектами, для здійснення яких позичальник бере кредит, тому банк встановлює однакові процентні ставки по кредитах для всіх, що породжує проблему «несприятливого вибору». Зниження обсягів кредитування та збільшення ставок є також наслідком неможливості здійснення контролю за цільовим використанням коштів та наданням правдивої інформації про фінансовий стан клієнта. Світовий досвід засвідчує, що розв'язати ці проблеми можливо лише за допомогою кредитного бюро, створеного для обміну інформацією про позичальників між кредиторами [3].

Метою даної статті є обґрунтування необхідності створення Єдиного всеукраїнського бюро кредитних історій у країні, вирішення питання його функціонального та адміністративного підпорядкування, аналіз нормативної бази, необхідної для його безперебійної роботи.

Першим кроком на шляху до створення бюро кредитних історій в Україні було висвітлення цього питання у Концепції створення національної системи іпотечного кредитування (далі за

текстом — Концепція), яка була схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 року за № 559-р. [6]. Концепцією передбачено перелік основних заходів, які мають бути здійснені для реалізації її положень та які сприятимуть розвитку національної системи іпотечного кредитування. Одним із таких заходів, передбачених Концепцією, було прийняття 23 червня 2005 року Закону України «Про організацію формування та обігу бюро кредитних історій».

Вищезазначений Закон був прийнятий з метою регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері збирання, обробки, зберігання, захисту та використання інформації про виконання особами грошових зобов'язань, функціонування інституцій, пов'язаних з обміном інформацією про грошові зобов'язання і забезпечення прав та інтересів суб'єктів кредитної історії.

Відповідно до положень даного закону, бюро кредитних історій (далі — Бюро) — юридична особа, виключною діяльністю якої є збирання, зберігання, використання інформації, яка складає кредитну історію. Доступ до цієї інформації має відбуватися з урахуванням таких принципів: забезпечення конституційних прав і свобод суб'єктів кредитних історій; адекватність обсягів інформації цілям, для яких вони збираються; значимість, усебічність, об'єктивність, повнота і достовірність інформації; цільове використання інформації; регулярність і безперервність надходження інформації; строковість зберігання інформації; конфіденційність інформації та її захист; збирання та надання інформації, що складає кредитну історію, виключно за згодою суб'єкта цієї кредитної історії; незалежність Бюро [1].

У статті 16 Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» зазначено, що державне регулювання діяльності Бюро здійснюється уповноваженим органом відповідно до цього закону. Постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2005 року за №1174 «Питання уповноваженого органу з державного регулювання діяльності бюро кредитних історій» виконання функцій уповноваженого органу з державного регулювання діяльності бюро кредитних історій покладено на Міністерство юстиції України [5].

Відповідно до даних, розміщених на офіційному сайті Міністерства юстиції України, у квітні 2007 року Кабінет Міністрів України скерував до Верховної Ради України проект змін до Закону «Про організацію формування та обігу кредитних історій», згідно з яким функції державного регулювання діяльності бюро кредитних історій пропонується передати від Мін'юсту до Дер-

жавної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Аргументом на користь даних змін є те, що діяльність бюро кредитних історій тісно пов'язана з діяльністю на ринку фінансових послуг. На думку Кабміну, як і на думку автора статті, виконання Міністерством юстиції функцій у даній сфері є неприйнятним юридичному відомству. Функцію ліцензування діяльності бюро кредитних історій також буде покладено на Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг, проте всі ліцензії, які видавалися Мін'юстом, будуть чинними до закінчення строку їх дії [6].

Ще однією важливою новелою в регулюванні діяльності Бюро кредитних історій було створення проекту порядку, відповідно до якого планується здійснювати перевірку діяльності Бюро кредитних історій. Даний порядок планується прийняти найближчим часом. Розроблений порядок встановлює процедуру проведення Міністерством юстиції контролю та нагляду за додержанням Бюро кредитних історій ліцензійних умов. Предметом перевірки є збирання, оброблення, зберігання, захист, використання інформації, що складає кредитну історію, формування і ведення кредитних історій, надання кредитних звітів, ведення реєстру запитів кредитних історій, розпорядчі та інші документи тощо. Порядок контролю визначає також повноваження, обов'язки, відповідальність суб'єктів та об'єктів перевірки, порядок оформлення результатів перевірки та способи усунення виявлених порушень ліцензійних умов [6].

Необхідною умовою діяльності Бюро кредитних історій в Україні є отримання ліцензії для здійснення такої діяльності. Ліцензування діяльності Бюро кредитних історій має відбуватись у відповідності до вимог Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [3], Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» [1] та вимог відповідного Порядку ліцензування бюро кредитних історій.

В Україні на сьогоднішній день існує чотири бюро кредитних історій, які отримали відповідні ліцензії: 1) Товариство з обмеженою відповідальністю «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій»; 2) Закрите акціонерне товариство «Міжнародне бюро кредитних історій»; 3) Товариство з обмеженою відповідальністю «Українське бюро кредитних історій»; 4) Товариство з обмеженою відповідальністю «Бюро кредитних історій «Русский стандарт» [6].

Товариство з обмеженою відповідальністю «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій» (ПВБКІ) було створено в червні

2005 року. Його створили Асоціація українських банків, 30 комерційних банків і дві страхові компанії. Особливістю його формування було те, що жоден із засновників не міг перевищити 9 % ліміту участі у статутному капіталі. У липні 2005 року почало функціонувати «Українське бюро кредитних історій» (УБКІ), засноване Приватбанком за участю маловідомої компанії BigOptima. У жовтні того ж року інвестиційно-фінансова група «ТАС», Національна асоціація кредитних спілок України та Creditinfo Group оголосили про створення «Міжнародного бюро кредитних історій» (МБКІ). Товариство з обмеженою відповідальністю «Бюро кредитних історій «Русский стандарт» отримало ліцензію на здійснення своєї діяльності порівняно нещодавно — у липні 2007 року.

Зареєстровані в Україні кредитні бюро відрізняються не лише складом засновників, а й принципами формування баз даних та порядком надання інформації зацікавленим особам. Так, наприклад, Приватбанк як один із засновників УБКІ наголошує на можливості надання інформації про більше, ніж 10 млн кредитних історій. Така цифра вражає, оскільки це майже половина працездатного населення України. На запитання, звідки у УБКІ база даних щодо такої кількості кредитних історій, генеральний директор УБКІ, А. Шпірко, відповідає, що база даних включає інформацію не лише про фізичних, а й про юридичних осіб, інформацію про погашені/непогашені кредити, а також у ній збираються інші відомості про клієнта, які можуть допомогти зробити висновок про його дисциплінованість, статки і порядність. Генеральний директор УБКІ повідомляє, що деякі користувачі виявляють бажання передавати інформацію на договірних засадах, або в добровільному порядку [5].

У діяльності УБКІ слід звернути увагу на той факт, що воно надає інформацію про своїх позичальників без необхідних для цього письмових дозволів. Такі дії обґрунтовуються положенням Закону України «Про банки і банківську діяльність», відповідно до якого банки мають право обмінюватися між собою інформацією, яка є банківською таємницею, в обсягах, необхідних для видачі кредитів, банківських гарантій [4]. виправити дану ситуацію можна за рахунок надання офіційного роз'яснення цього положення з метою правильного трактування надалі вислову «в обсягах, необхідних для видачі кредитів», оскільки бази даних кредитних бюро містять досить розгорнуту інформацію про позичальників, і навряд чи вся вона необхідна для видачі кредитів.

На практиці отримання згоди позичальника на передачу відомостей, що містяться у його кредитній історії, до Бюро відбува-

ється занесенням стандартного формулювання у текст типових угод. Позичальники без профільної юридичної або хоча б економічної освіти не мають жодного уявлення про необхідність внесення даних до їх власної кредитної історії. Співробітники банків, у свою чергу, не привертають до цього уваги та дають ґрунтовні роз'яснення лише за цільовими запитами. Більшість банків у нашій країні намагається максимально спростити процедуру видачі кредиту та відносить інформування клієнта про необхідність формування кредитної історії і ті переваги, які може отримати позичальник з позитивною кредитною історією, до вторинних за значенням чинних (порівняно з відомостями про суму кредиту, відсоткову ставку, комісії, термін кредитування), які лише затягують процедуру видачі кредиту чи консультування клієнта.

Банківські установи, які не входять до зареєстрованих в Україні Бюро кредитних історій та не мають досвіду співпраці з ними, негативно ставляться до обміну інформацією про власних клієнтів з іншими банками. Це пояснюється тим, що банкам доводиться працювати в умовах недобросовісної конкуренції, коли, отримуючи інформацію про надійних і платоспроможних клієнтів, банки-конкуренти докладають максимум зусиль для внесення їх до переліку власних позичальників, пропонуючи їм вигідніші умови кредитування.

Недовіра до кредитних бюро зумовлена ще тим фактом, що їх засновниками є вітчизняні та іноземні юридичні особи, а не держава. На початковому етапі формування баз даних про позичальників не існувало правового регулювання такої діяльності, а тому неможливо стовідсотково гарантувати правдивість запропонованої інформації. Також неможливо передбачити намірів закордонних співвласників бюро кредитних історій. Їх діяльність може бути спрямована як на зміцнення економіки нашої країни, так і навпаки.

Світовій практиці відомі дві моделі створення бюро кредитних історій — незалежні від учасників ринку, або створені за їх участю [5]. У нашій країні бюро кредитних історій створюються учасниками ринку. При цьому виникають проблеми конфліктів інтересів та організаційні проблеми. Жодне зі створених бюро кредитних історій не функціонує повноцінно, насамперед через відсутність сформованої бази даних та недовіру учасників ринку до достовірності наданої інформації.

Протягом останніх років бюро кредитних історій в Україні та їх учасники (користувачі їх послуг) «тренуються» у використанні системи кредитної звітності, яка перебуває на початковому етапі

формування. Для створення повноцінної бази даних про позичальників, дотримуючись процедурних вимог з отримання згоди позичальників для формування кредитної історії та перевірки достовірності наданої інформації, необхідно витратити багато часу. Як свідчить світова практика, формування єдиної бази даних вимагає не менше як трирічної безперебійної співпраці всіх суб'єктів ринку.

Виходом з цієї ситуації може бути створення Єдиного всеукраїнського бюро кредитних історій, незалежного від інших учасників ринку. Діяльність Єдиного бюро контролюватиметься Національним банком України або спеціально уповноваженим державним органом з цього питання. Теперішню правову базу слід адаптувати до державного регулювання діяльності такого бюро, потрібні розробка проектів нових нормативних актів та внесення змін до чинних.

Затвердивши на законодавчому рівні права та обов'язки для всіх банківських установ у нашій країні, можна сформувати єдину всеукраїнську базу даних по всіх позичальниках. Існування єдиної бази даних забезпечить більш високий рівень довіри до інформації, яку надаватиме бюро у своїх звітах. Усі банківські установи будуть зобов'язані подавати однаковий обсяг інформації про своїх позичальників, а зміни до кредитної історії позичальника вноситимуться виключно за умови дотримання спеціальної процедури уповноваженими особами державного органу, які нести будуть персональну відповідальність за результати роботи.

Отже, необхідність створення Єдиного всеукраїнського бюро кредитних історій справді існує. Більшість питань виникає з приводу достовірності інформації, порядку її збирання та надання, критеріїв відбору необхідних даних і принципів адміністрування діяльності бюро кредитних історій. У запропонованій моделі Єдиного всеукраїнського бюро кредитних історій, яке буде створено за всебічної підтримки та контролю з боку держави, більшість проблем має бути розв'язана. Найнеприйнятнішою такою моделлю може бути лише для тих учасників бюро кредитних історій, які проінвестували створення баз даних приватних бюро кредитних історій та зробили внески до їх статутних фондів. Ця ситуація не є критичною, оскільки можливість хоча б часткового компенсування зроблених витрат може бути здійснена за рахунок прибутків, що будуть отримані від діяльності Єдиного бюро кредитних історій та за рахунок коштів державного бюджету.

Враховуючи вищенаведене, важко переоцінити важливість інформації про стан кредитної історії позичальників для всіх суб'єктів кредитних відносин. Наявність повноцінної правдивої та своєчасної інформації про кредитну історію позичальника дасть можливість кредиторам з більшою точністю прораховувати кредитні ризики в кожному окремому випадку [2]. Це стимулюватиме позичальників до повного та своєчасного виконання кредитних зобов'язань, оскільки наявність позитивної кредитної історії — це суттєвий аргумент на користь зменшення відсоткової ставки за кредитом, збільшення терміну кредитування, швидкості у перевірці клієнта та наданні йому рішення про видачу кредиту, тобто це прямий шлях до запровадження пільгових умов кредитування для сумлінних позичальників.

У разі звернення потенційного позичальника до банку з метою отримання кредиту передусім, аналізуються фінансові показники його діяльності та наявність власних активів. Для цього позичальник надає банку інформацію про власне рухоме та нерухоме майно, депозити, надає довідку з місця роботи з інформацією про заробітну плату, підтверджує документально неофіційні джерела доходів (наприклад, договір оренди квартири із щомісячною сплатою орендних платежів, довідку з рухом коштів на рахунках тощо). Банки використовують досить різноманітні методи розрахунку фінансового стану позичальника, проте жоден з них не дає можливості передбачити, яким чином зміниться фінансовий стан позичальника в майбутньому [4].

Водночас навіть за стабільних фінансових показників діяльності позичальника неможливо передбачити — наскільки сумлінно він ставитиметься до виконання кредитних зобов'язань у майбутньому. Більшість позичальників, на жаль, орієнтована лише на придбання певного майна за рахунок кредитних коштів або інших соціальних благ, які вони можуть собі дозволити, отримавши у користування кредитні кошти. Ця ситуація найбільш характерна для споживчого кредитування, коли кошти надаються без застави та поручительства. Невеликий відсоток позичальників чітко усвідомлює ті обов'язки, які має систематично виконувати. Крім внесення щомісячних платежів за кредитом, позичальники зобов'язані періодично оновлювати інформацію про фінансовий стан, надавати співробітникам банку можливість огляду предмета застави. Для виконання всіх обов'язків, передбачених кредитними угодами з банком, його співробітники мають проводити систематичну роботу з позичальниками, витрачаючи на це більшу частину свого робочого часу.

Відображення суб'єктивної поведінки позичальників у характерних ситуаціях, пов'язаних з виконанням кредитних зобов'язань, повинна фіксуватись у кредитних історіях позичальників. Систематичність і своєчасність виплат за кредитами характеризує позичальника з погляду раціонального використання власних фінансових ресурсів. Наявність інформації про позичальників у кредитній історії щодо виконання ними організаційних зобов'язань перед банком сприятиме дисциплінованішій поведінці цих осіб.

Узагальнюючи викладене, можемо зробити висновок, що створення Єдиного всеукраїнського бюро кредитних історій допоможе вирішити низку принципівих питань, пов'язаних з основними принципами адміністрування діяльністю бюро, процедурою збирання та видачі інформації, достовірністю та збереженням інформації, єдиним підходом до необхідної кількості даних, що їх має містити кредитна історія позичальника.

Вирішенню питання створення Єдиного бюро кредитних історій на практиці передують подолання низки труднощів, які з'являються на ментальному, технологічному, юридичному та економічному рівнях. Передовсім необхідно подолати правовий нігілізм і відсутність належного рівня поінформованості позичальників. Вони мають усвідомлювати, що кредитна історія — це їхня документально підтверджена репутація, яка сприяє підвищенню рівня довіри серед кредиторів та матиме безпосередній зв'язок зі зниженням сукупної вартості позики.

Література

1. Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» від 23.06.2005 р. // Відомості Верховної Ради. — 2005. — № 32. — Ст. 1270.
2. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» від 01.07.2004 р. // Офіційний вісник України. — 2004. — № 30. — Ст. 140.
3. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 27. — Ст. 1.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. // Офіційний вісник України. — 2001. — № 1. — Ст. 1.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання уповноваженого органу з державного регулювання діяльності бюро кредитних історій» від 07.12.2005 р. за № 1174 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 49. — Ст. 59.

6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення національної системи іпотечного кредитування» від 10.08.2004 р. за №559-р // Офіційний вісник України. — 2004. — № 32. — Ст. 114.

7. Брикимова М. Багатостраждальна іпотека // День. — 2005. — № 220.

8. Кальченко О. Диво миттєвого кредиту // Лізинг в Україні. — 2006. — № 2. — С. 20 — 21.

9. Новіков В. Кредитне бюро: проблеми і рішення // Юридичний журнал. — 2004. — № 10.

10. Пасічник Н. Бюро кредитних історій — новий етап банківських послуг // Юридична газета. — 2006. — № 15.

11. Сколотяний Ю. Добро і зло кредитних бюро // Дзеркало тижня (гроші). — 2006. — № 29 (608).

12. www.minjust.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 12.02.2008.

Н. А. Скрицька,
асистент кафедри міжнародного та європейського права,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РЕКЛАМА АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ, РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА ПРАВА ЄС)

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу законодавства України, Російської Федерації та права ЄС у сфері регулювання реклами алкогольних напоїв та тютюнових виробів, оскільки недосконале рекламне законодавство лише сприяє поширенню таких негативних явищ, як тютюнопаління та зловживання алкоголем.

Ключові слова: реклама, рекламування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої та тютюнові вироби.

Реклама — соціальна реальність сьогодення, невід'ємна частина сучасного життя кожного з нас. Реклама оточує кожного з пересічних громадян 24 години на добу, повідомляючи суспільству інформацію про корисні властивості товарів — отже, формує загальну думку та уявлення про них. Однак таке уявлення,